PEISAJUL URBAN AL CHIȘINĂULUI: UN SPAȚIUL CULTURAL ÎNTRE EST ȘI VEST

Tatiana EVTODIENCO ,

masterandă, anul II, Facultatea de Istorie şi Filosofie

CZU: 94:711.4(478-25) evtodienco.tatiana@gmail.com

Spațiul geografic dintre râurile Prut și Nistru a fost populat din cele mai vechi timpuri. Din motive pragmatice așezările umane erau amplasate de-a lungul sau la intersecția vechilor căi comerciale și în imediată apropiere a surselor de apă potabilă. În privința originii Chișinăului există diverse opinii, cert este că în tot acest spațiu au fost găsite urme de așezări umane încă din paleolitic [1], urmând și urme ale populațiilor migratoare cum ar fi slavii, ungurii, cumanii, mongolo-tătarii ce au conviețuit cu populația romanizată din regiune. Amplasat la răscrucea drumului care străbătea Moldova de la est la vest și a celor care uneau orașele și cetățile de la Dunăre, Marea Neagră și Nistru, cu orașele și cetățile de la nordul Moldovei, târgul Chișinăului s-a dezvoltat economic și s-a extins teritorial.

Încă de la începuturile sale, satul Chișinău a avut de suferit multiple incendii, jafuri și alte necazuri așa cum se afla pe linia de conflict a Imperiului Otoman și a Imperiului Țarist ce dorea să se extindă spre Bosfor și Dardanele [2]. În anul 1812 are loc anexarea Basarabiei de către Imperiul Țarist, care decid ca orașul Chișinău să devină capitala noii provincii anexate [3].

În următorii ani de ocupație sporește numărul populației pe bază de colonizare cu locuitori strămutați din alte regiuni ale imperiului și cu migranți și bejenari de peste hotare (bulgari, sârbi, greci, armeni). În decurs de 25 de ani orașul și-a întreit populația [4], noii veniți din alte provincii ale Imperiului Rus erau atrași de privilegiile și drepturile, pe care guvernul rus le oferea emigranților ce se stabileau cu traiul în noua provincie cucerită. Etnicii evrei persecutați aspru în interiorul imperiului, printr-un „ucaz" imperial capătă privilegiul de a se așeza în Basarabia fiind scutiți de biruri și impozite pe 2 ani. Conform planului de urbanizare aprobat în 1834 prind contur principalele artere și cartiere, iar străzile se orânduiesc în linii drepte [5]. După 100 de ani de ocupație rusească se intensifică mișcarea pentru drepturile naționale formând un front comun împotriva regimului țarist de asuprire.

La 27 martie 1918 prin votare parlamentară, exprimând voința majorității populației din provincie, se adoptă Declarația de Unire a Basarabiei cu România. Urmează perioada când renasc cultura și arta națională, se dezvoltă învățământul mediu și superior. La a 10-a aniversare a Unirii Basarabiei cu România este inaugurat monumentul lui Ștefan cel Mare [6], care ulterior va deveni unul din simbolurile principale a orașului Chișinău.

La 28 iunie 1940, URSS iar ocupă forțat Basarabia și urmează un proces de sovietizare a vieții publice. 1941-1944 armata română eliberează spațiul de moscali, dar în urma succesiunii evenimentelor celui de-al doilea război mondial, în 1944 trupele sovietice reocupă teritoriile dintre Prut și Nistru. Urmează măsuri de colectivizare, politizare și ideologizare în spirit comunist. La posturile de conducere sunt aduși ruși, iar asupra populației autohtone se i-au măsuri de asuprire și reprimare: persecuții, deportări, foamete organizată [7]. După alți 44 ani de autoritarism, în Basarabia, i-a amploare mișcarea de eliberare națională și la 27 august 1991 este adoptată Declarația de independență a Republicii Moldova. Chișinăul rămâne principalul centru politic, economic și cultural al noului stat format. Orașul este marcat de suflul înfloritor al perioadei de tranziție, dar și de noi provocări adaptându-se la o nouă economie de piață.

Specific țărilor fostei URSS, în general a fost că populația băștinașă a fost diluată cu emigranți ruși, ucraineni, găgăuzi aduși din toate republicile unionale. Multiplele urme lăsate de etniile ce au locuit sau încă locuiesc în perimetrul orașului ne sugerează că cercetarea dimensiunii multiculturale a spațiului urban și interferențele etnicilor de culturi diverse în același cadru comun de conviețuire are un rol important și în era globalizării. În același timp, pentru o dezvoltare urbană sustenabilă trebuie să ținem cont și de faptul că oraşul iradiază spaţiul înconjurător, îl „urbanizează” prin fluxurile de materie, de energie şi de informaţie. Identitatea acestui „palimpsest” are la bază cinci paradigme culturale [8], totuși, până în prezent răsună ecoul perioadei de dominație rusă a Imperiului Țarist și ulterior a URSS. „Ideologia sovietică, ca orice altă ideologie politică și sistem economic, s-a străduit să modeleze spaţiul, adecvat propriilor nevoi şi să reconstruiască modelele existente după propria imagine”[9]. Încă vedem urmările acestui specific dramatic de ștergere și modelare a identității populației băștinașe, iar după cum bine știm, spaţiul şi fiinţa umană sunt interdependente. Nu numai relaţia faţă de celălalt determină formele spaţiale, ci şi locurile determină relaţiile dintre oameni [10].

În zilele noastre, identitatea chișinăuienilor și a întregii populații dintre Prut și Nistru este din nou pusă la încercare. Suntem în secolul 21, dar poziția geografică ne aduce în față aceeași alegere istorică din secolele trecute. Volens nolens alegerea trebuie făcută între est și vest, aderarea la valorile lumii libere din vest sau continuarea aflării în lumea rusă din est. Există totuși și o a treia opțiune de drept istoric și național, dar pentru asta trebuie „să ne amintim cine am fost și suntem”[11].

Referințe:

1. Vasile Chirica, Ilie Borziac. Gravettianul din spațiul Carpato-Nistrean, p.9.
2. Armand Goșu. Rusia de la Dunărea de Jos. Pacea de la București (Mai 1812), SMIMod, Iași, 1996, p.19-95.
3. Andrei Eșanu, Valentina Eșanu. Chișinăul de altădată, București, 2021, p. 81.
4. Sergiu Musteață. Identitățile Chișinăului, Ed. a 3-a, Chișinău, 2016, p.11.
5. Valeriu Lupașcu. Prognozarea dezvoltării urbanistice a municipiului Chișinău, Chișinău, 2019, p.30.
6. Ziarul Timpul: editat de Constantin Tănase, publicat online, 2023. În: https://timpul.md
7. Ludo Martens. Another view of Stalin, EPO, 1994, p.114.
8. Sergiu Musteață. Alexandru Corduneanu, prefață la Chișinăul Istoric, Ed. Prut, București 2021, p.11.

9. Irina Frost. Exploring varieties of (post)Soviet urbanization: reconciling the general and particular in post-socialist urban studies, 2014, p.6.
10. Viorica Palamarciuc, Eudochia Saharneanu. Spațiul cotidian contemporan: interpretări filosofice, În: Studia Universitatis. Seria „Științele educației", 2007, nr. 10, p. 42-43.
11. Poezie de Leonid Ion Barbăroșie publicat în revista Apropo, 27 August 1991.

Recomandat
***Eudochia SAHARNEANU**, dr. hab., prof. univ.*